

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. I. Vtrum virtutes consistant in medio?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

ter se connexa: terra, quod sunt inaequales; quarta, quod durant post hanc vitam. De his quatuor proprietatibus, breviter in hac disputatione differendum est.

ARTICULUS PRIMUS.

utrum virtutes consistant in medio?

NOTANDUM primò, seu potius recolendum ex dictis supra disp. 3. tria esse genera virtutum: alia enim sunt morales, alia intellectualia, alia theologica: unde ad plenam resolutionem difficultatis praeposita discutendum est, an omnes illae virtutes consistant in medio?

Notandum secundò, duplex medium à Theologis solere distingui in virtutibus, unum rei, & alterum rationis. Medium rationis appellatur illud, quod non est ex natura rei fixum, determinatum, & unum pro omnibus hominibus, & pro omni tempore, loco, aliique circumstantiis, sed variatur pro loco, tempore, & persona, diciturque medium rationis, non quia non sit ipsarum rerum, sed quia pensatis omnibus debet prudentis arbitrio definiiri. Medium vero rei dicitur illud quod ita est ex natura rei determinatum & fixum, ut sit semper unum & indivisibile, nec varietur pro loco, tempore, aut persona.

Dico primò, virtutes omnes morales consistere in medio. Ita communiter Philosophi, Theologi, & SS. Patres, qui passim docent virtutem in medio seu medio critate consistere. Unde Plato, ut est apud Apuleium libro de Philosophia, virtutes, & summities vocabat, & medietates: summities quidem, quod vitiorum ordini è regione opposita, longè emineant: medietates autem, quod in medietullo quodam vitiorum sint sita. Theagenes verò Pythagoraeus libro de virtutibus, praeter cetera in hanc rem insignia, disertè tradit virtutem nihil aliud esse, quam habitum ejus quod decorum est: decorum autem esse ait, quod neque excedit, neque deficit, sed est in medio situm. Ei concinit Iulidorus Pelusota libro 3. epist. 131. ubi hæc scribit: *Ut corporee pulchritudinis norma, membrorum apta proportio est; ita etiam extrema spiritualis pulchritudinis linea in virtutum mediocritate consistit. Nam si extremitates, ut quidam sapientes viri pronunciarunt, in vitium degenerant (cupiens enim quispiam probus rei familiaris dispensator esse, in tenacitatem & avaritiam labitur; cupiens liberalis esse, in prodigalitatem cadit; unde etiam virtutes mediocritates esse definiverunt; inter superstitionem enim & impietatem medium locum obtinet pietas) haud abs re Sapiens quoque monuit, Noli esse iustus multum.*

Aspiratur etiam S. Bernardus lib. 7. de confid. cap. 8. ubi laudato illo Philosophi effato, *Ne quid nimis*, subdit, hoc medietullitium, omnium quodammodo intimam vim, & vitam esse ac medullam virtutum. *Quid enim (inquit) tam iustitiae, quam modus? Alioquin si quid extra modum requiritur, non plane cuique tribuit quod suum est, quoniam tamen suum ipsius est facere. Quid tam rursus temperantiae, quam non aliunde profectò temperantia est, nisi quod nihil immoderatum admittit? Sed puto fatere etiam non minus esse sortit utinam, cum vel maxi-*

mè ipsa sit, quae ab irruentibus vitiis, & quasi hinc inde suffocare conantibus, parum illud potenter erit, & vindicat in quodam stabile fundamentum boni, sedemque virtutis.

Eodem spectat elegans virtutis comparatio cum circulo, quam instituit S. Augustinus lib. de quantitate animae cap. 16. quòd nimirum sicut totus circulus aequaliter se debet habere ad medium, sive ad centrum; ita & virtus ad suum medium, aded ut nulla ex parte aliquid minus eveniat. Eadem comparatione utitur Aristoteles 2. Ethic. cap. 9. ubi ait quod sicut circuli medium apprehendere, non cujuslibet, sed scientis solummodo est; sic quoque & irasci, & dare pecuniam, & sumptus facere, cujuslibet est, & facile. At cui, & quantum, & quando, & cuius causa, & quomodo oporteat eadem hæc facere, non cujuslibet, neque facile est.

Demum Cyprianus carmine ad Senatorem apostatam, ad eandem veritatem declarandam nonnulla adducit exempla, quibus excessum, & quidquid à medio exorbitat, nocivum & vitandum; subindeque moderamen amabile, ac per utile esse ostendit.

Omne quod est nimium, contra cadit: unum operantur

Et calor & frigus; sic hoc, sic illud adurit;

Sic tenebra visum, sic sol contrarius aufert.

Et pariter ledunt gelidum fervensque lavacrum.

Esca alitur corpus, corpus corrumpitur esca.

Vimque suam minuit, si quid proceditur ultra.

Me Dea sic docuit, MODERAMEN AMABILE dixit.

Ratio etiam suffragatur: Nam ut discurrit D. Thomas hic qu. 64. art. 1. Virtus moralis constituitur per conformitatem ad regulam rationis: Sed virtus quae per conformitatem ad regulam rationis constituitur, consistit in medio: Ergo & virtus moralis. Major pater, Minor probatur. Regula rationis quandam constituit mensuram in objecto, à qua mensura recedunt duo extrema, unum per excessum, seu per abundantiam & exorbitantiam, aliud per defectum, vel ut loquitur Aristoteles, per nimium & parum: Ergo virtus, quae per conformitatem ad regulam rationis constituitur, consistit in medio, quia versatur circa objectum medium inter duo extrema, excessum scilicet & defectum. Quod ut magis explicetur,

Observandum est cum Cajetano, virtuti posse dupliciter medium assignari: Primò ex parte ipsius virtutis, ut cum mediat inter duo vitia, extremè opposita, alterum per excessum, alterum per defectum; sicut temperantia inter luxuriam & insensibilitatem, humilitas inter pusillanimitatem & superbiam, fortitudo inter audaciam & timiditatem; & hoc appellat Cajetanus consistere in medio essentialiter. Secundò ex parte actus & objecti, quia inclinatur ad actum commensuratum & adaequatum regulæ rationis: nam quia inter excessum & defectum ab aliqua mensura medium est aequalitas, omnis actus commensuratus regulæ rationis dicitur in medio ipsius rationis consistere; & hoc vocat idem Author consistere in medio causaliter, quia nihil aliud est, quam virtutem causare actum, in medio rationis constitutum. Cum ergo dicimus, omnes virtutes morales in medio consistere, non intelligitur de primo modo, sed de secundo: quia licet omnium virtutum actus debeant à ratione regulari, eique perfectè commensurari; sunt tamen

aliquæ virtutes, quæ non mediant inter duo vitia extremè opposita, unum per excessum, alterum per defectum, ut de iustitia stricta & rigorosa docet D. Thomas in quaestione de virtutibus art. 13, ad 12.

Dico secundo, omnes virtutes morales, quæ sunt circa passiones, consistere in medio rationis; iustitiam verò, cum suis partibus, in medio rei. Ita D. Thomas hic art. 2.

6. Prima pars conclusionis probatur: Medium rationis est illud quod à ratione taxatur: Atqui in materia passionum medium non est taxatum ex natura rei, sed taxatur per rationem, juxta uniuscujusque dispositionem, & attendis omnibus circumstantiis loci, temporis &c. ut patet in temperantia; nam medium temperantia non est certa quantitas cibi omnibus accommodata ut sint temperantes; sed variatur in diversis, juxta diversam complexionem, imò & in eodem, pro diversis temporibus & circumstantiis: Ergo virtutes morales, quæ sunt circa passiones, ut fortitudo & temperantia, consistunt in medio rationis.

7. Secunda etiã pars suaderur: Iustitia habet facere æqualitatem rei ad rem: Sed talis æqualitas est medium rei, utpote cum sit ex natura rei taxata, & per comparationem rei ad rem, non autem ad subjectum operans: Ergo iustitia in medio rei consistit.

8. Adverte autem hanc æqualitatem esse duplicem: unam scilicet quantitatis ad quantitatem; & hanc facit iustitia commutativa, quæ redduntur v.g. centum pro centum: aliam quæ est proportionis ad proportionem; & hæc servatur à iustitia distributiva, quæ non dat omnibus æqualiter, sed unicuique juxta suam conditionem vel meritum; ita ut tantum proportionaliter recipiat miles, quantum tribunus ut tribunus; vel si habenti meritum ut octo, dentur centum partes bonorum reipublicæ, habenti meritum ut quatuor, tribuantur quinquaginta.

9. Adverte etiã, quod licet iustitia ex sua speciali ratione respiciat medium rei, quia non aliud præcisè attendit, quam æqualitatem, ex generali tamen ratione virtutis moralis respicit etiã medium rationis; cum actus iustitiæ sicut & aliarum virtutum moralium debeat per prudentiam & rectam rationem regulari: unde qui non redderet debitum suo tempore, & loco, & cum debita intentione, satisfaceret quidem præcepto, sed non faceret actum iustitiæ. In hoc ergo iustitia à cæteris virtutibus moralibus differt, quod illæ consistunt in medio rationis tantum, illa verò in media rationis & rei simul.

10. Dico tertio, virtutes intellectuales in suo genere consistere in medio. Est Aristotelis 2. Ethic. cap. 6. & D. Thomæ hic art. 3.

Probatur breviter: Virtus cujus objectum mediat inter duo extrema, nempe inter excessum & defectum, consistit in medio: Sed objectum virtutum intellectualium mediat inter duo extrema &c. Ergo virtutes intellectuales consistunt in medio. Major patet. Minor probatur. Objectum virtutum intellectualium est verum, quod est bonum intellectus: Sed verum mediat inter duo extrema, excessum scilicet & defectum; veritas enim laeditur, sive affirmando plusquam res habet, sive minus quam habet, seu negando quod habet: Ergo objectum virtutum intellectualium mediat inter duo extrema, nimirum inter excessum & defectum.

A Ad majorem hujus conclusionis intelligentiam, advertendum est, hoc inter virtutes intellectuales speculativas & practicas discrimen intercedere, quòd illæ habent medium rei; quia verum, quod est illarum objectum, est independentem à determinatione rationis, & per conformitatem intellectus ad ipsas res constituitur: illæ verò habent medium rationis; nam medicina v.g. non semper dicitur sumendam esse potionem in hac determinata quantitate, sed secundum complexionem infirmi.

Advertendum etiã, inter virtutes intellectuales, prudentiam speciali modo consistere in medio: habet enim medium non solum generali ratione quæ cætera, sed etiã speciali, quatenus ejus objectum est objectum virtutum moralium, quod in medio consistere diximus. Unde prudentia idem cum virtutibus moralibus habet medium; cum hoc tamen discrimine (ut observat D. Thomas hic art. 3.) quòd medium in virtutibus moralibus se habet per modum regulati & mensurati, in prudentia verò per modum regulantis & mensurantis; quippe cum illa sit virtutum moralium regula & mensura.

Dico quartò, virtutes Theologicas non consistere in medio per se, sed solum per accidens. Ita D. Thomæ art. 4.

Probatur breviter: Contra virtutes, quæ per se consistunt in medio, contingit peccare dupliciter, nimirum per excessum, per defectum, ut patet in exemplis supra adductis: Sed licet aliquis possit peccare per defectum contra virtutes Theologicas, non tamen per excessum; neque enim aliquis potest excedere in credendo revelatis à Deo, vel in ejus dilectione: unde Bernardus in libro de diligendo Deo, *Modus diligendi Deum est sine modo diligere*; & in serm. ad fratres de monte Dei, *In dilectione Dei non alia discretio est, nisi ut sicut ille, cum dilexisset nos, in finem dilexit nos; sic si fieri potest, nos infinitè diligamus eum; nam beatus vir qui in mandatis eius cupit nimis*: Ergo virtutes Theologice non consistunt in medio, per se, & ex parte objecti.

Quod verò per accidens, & ex parte subjecti, medium requirant, ex eo patet, quòd debemus ferri in Deum credendo, sperando, & amando, secundum mensuram nostræ conditionis, & nostri ingenij vires; non verò nimio conatu, adeò ut corpus lædatur, aut nimium debilitetur. Unde subdit Doctor mellissus post verba relata: *Sed cum nullum finem vel terminum habere debeat devotio amantis, tamen terminos suos, & fines, & regulas habere debet actio operantis*. Quibus verbis aperte declarat, quòd licet charitas non pendeat per se à dictamine prudentiæ, per accidens tamen & quantum ad exercitium, ab illo dependet, in quantum prudentia dicitur hic & nunc actum illius esse exercendum, subindeque in exercitio hujus virtutis modum aliquem ac moderamen esse servandum.

